

BİREYSEL BAŞVURUYA KONU OLAMAYACAK İŞLEM VE KARARLAR

*Proceeding and Decisions Which Not To Be Subject
In Individual Application*

Bahadır YALÇINÖZ
Anayasa Mahkemesi Raportörü

ÖZET

12 Eylül 2010 tarihli halk oylaması sonrasında Anayasa'da yapılan değişiklik ile bireysel başvuru ülkemiz için de benimsenmiştir. Anayasa'nın 148. maddesinin 1. fıkrasında, herkesin, Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabileceği düzenlenmiştir. 3/4/2011 tarih ve 27894 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin 3. fıkrasında ise bireysel başvuruya konu olamayacak işlem ve kararlar sayılmıştır. Maddeye göre yasama işlemlerine, idarenin düzenleyici işlemlerine, Anayasa Mahkemesi kararlarına ve Anayasa'nın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemlere karşı doğrudan bireysel başvuru yapılamayacaktır.

Bu çalışmada, bireysel başvuru kısıntısı olarak da adlandırılabilir olan 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin 3. fıkrası uyarınca bireysel başvuruya konu olamayacak işlem ve kararlar, bunların özellikleri ve konuya ilişkin Anayasa Mahkemesince verilen kararlar ele alınmıştır.

ABSTRACT

The amendment of the Constitution aftermath the referendum held on 12 September 2010 the individual application adopted for our country. Paragraph 1 of the Article 148 of the Constitution held that everyone may apply to the Constitutional Court on the grounds that one of the fundamental rights and freedoms within the scope of the European Convention on Human Rights which are guaranteed by the Constitution has been violated by public authorities. The process and decisions, which cannot be subject of the individual application, counted in paragraph 3 of the Article 45 of the Law on the Establishment and Rules of the Procedures of the Constitutional Court that published in the Official Gazette No. 27894 dated 03/04/2011 and numbered 6216. Direct individual applications may not be petitioned against legislative proceedings, regulatory administrative proceedings, proceedings excluded from judicial review by the Constitution pursuant to Constitutional Court decisions will not subject to individual application.

In this study, the proceedings and decisions which will not subject to individual application that can be named as a retrenchment in the individual application stated paragraph 3 of the Article 45 of the Law No. 6216, their features and decisions made by the Constitutional Court at issue are discussed.

Anahtar Kelimeler: Anayasa, bireysel başvuru, kanun, idarenin düzenleyici işlemleri, Anayasa Mahkemesi kararları

Keywords: Constitution, individual application, law, regulatory administrative proceedings, decisions of the Constitutional Court

***

GİRİŞ

12 Eylül 2010 tarihli halk oylamasıyla kabul edilen 5982 sayılı Kanun ile kişilere, temel hak ve özgürlüklerine kamu gücü tarafından yapılan ihlallere karşı bireysel başvuru yolu tanınmıştır.

Anayasa'nın 148. maddesinin 1. fıkrasında yapılan değişiklik ile Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruları karara bağlama görevi verilmiş, aynı maddeye yeni fıkralar eklenerek, herkesin, Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabileceği düzenlenmiştir.

Anayasa'da yapılan bu değişikliğin ardından 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun yerine 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, 3/4/2011 tarih ve 27894 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

6216 sayılı Kanun'un 45 ila 51. maddeleri bireysel başvuru düzenlemektedir. Kanun'un 45. maddesinin 1 ve 3. fıkraları şöyledir;

“(1) Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir.

...

(3) Yasama işlemleri ile düzenleyici idari işlemler aleyhine doğrudan bireysel başvuru yapılamayacağı gibi Anayasa Mahkemesi kararları ile Anayasanın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemler de bireysel başvurunun konusu olamaz.”

Anılan madde uyarınca bireysel başvurunun incelenebilmesi için ihlalin dayanağının kamu gücü tarafından tesis edilen işlem, eylem

veya kamu gücünün ihmali olması gerekmektedir. Mahkeme özel kişi veya gruplarca gerçekleştirildiği ileri sürülen hak ihlallerini incelemekle görevli kılınmamıştır.¹

6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin 1. fıkrasında bireysel başvuruya hangi işlemlerin konu olabileceği düzenlenmiştir. Buna göre başvuru, Anayasa'da yer alan temel hak ve özgürlüklerden Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu Protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlalden dolayı mağdur olduğunu ileri süren herkes tarafından yapılabilecektir.

Maddenin 3. fıkrasında ise bireysel başvuru kapsamında kalan işlem ve kararlar sayma yoluyla belirlenmiştir.² Maddeye göre, yasama işlemleri ve düzenleyici işlemlere karşı doğrudan bireysel başvuru yapılamayacağı gibi Anayasa Mahkemesi kararlarına ve Anayasa'nın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemler de bireysel başvurunun konusu olamayacaktır.

Bireysel başvuru, mahkeme kararlarına karşı ve yasama işlemleri ile düzenleyici işlemler dışında kalan kamu gücünün tesis ettiği işlemlere karşı yapılabilecektir.³

Aslında 6216 sayılı Kanun tasarınının 49. maddesinin 6. fıkrası; "*Bölümler, bireysel başvuru incelemesi sırasında temel hak ihlalinin kanun veya kanun hükmünde kararname hükmünden kaynaklandığı kanaatine varırlarsa iptali istemiyle Genel Kurula başvururlar.*" şeklinde olmasına karşın, fıkranın TBMM Anayasa Alt Komisyonundaki görüşmeler sırasında, Anayasaya aykırı olarak yeni bir iptal davası açma imkânının tanındığı, bölümlerde görev yapan üyelerin Genel Kurula da katılacaklarından durumun sakıncalı bir hal alacağı, itiraz yolu ile Anayasaya aykırılığın mahkemelerce ileri sürülebileceği gerekçeleri ile düzenleme tasarıdan çıkarılmıştır.

II. BİREYSEL BAŞVURUYA KONU OLAYAMACAK İŞLEMLER

6216 sayılı Kanun'un 3. fıkrasında, üç işlem bireysel başvuru kapsamı dışında bırakılmıştır. Bunlar, yasama işlemleri, düzenleyici idari işlemler ve Anayasa'nın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemlerdir.

Kanun, yasama işlemleri ve düzenleyici idari işlemlere karşı doğrudan

1 **İbrahim ÇINAR** "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Yargı Yetkisi ve Mağdurluk Statüsü", Bireysel Başvuru İnceleme Usulü ve Kabul Edilebilirlik Kriterleri, Editör Musa SAĞLAM, Şen Matbaa, 2013, s.195

2 **Özcan ÖZBEY**, Türk Hukukunda Anayasa Mahkemesine Birey Başvuru Hakkı, Adalet Yayınevi, 2013, s.195

3 **Serap AYDIN**, "Türk Hukuk Sisteminde Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru" Makale, Terazi Aylık Hukuk Dergisi, Nisan 2013, s. 18

başvuru yapılamayacağı, Anayasa'nın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemlerin ise bireysel başvuruya konu olmayacağını ifade etmiştir.

Anılan düzenleme uyarınca yasama işlemleri ve idarenin düzenleyici işlemlerine doğrudan bireysel başvuru yapılamaz. Bunun yanında yasama işlemin veya düzenleyici idari işlemin kişiye yönelik olarak uygulanması ve bu uygulama neticesinde hak ihlaline sebebiyet verilmesi durumunda, ihlalin giderilmesine yönelik olarak bireysel başvurunun yapılabileceği ileri sürülmüştür.⁴

Bu tür bir bireysel başvuruda kişi, hak ihlaline neden olan uygulama işlemine karşı bireysel başvuru yapabilecektir.⁵

Anayasa'da, temel hak ve özgürlüklerinin kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddiasıyla herkesin Mahkemeye başvurabileceği belirtilmekte ise de, 6216 sayılı Kanun, Anayasa'daki kamu gücü kavramını daraltarak, yasama işlemlerini ve idarenin düzenleyici işlemlerini bireysel başvuru kapsamı dışında bırakmıştır.⁶

Bireysel başvuru, mahkeme kararlarına karşı ve yasama işlemleri ile düzenleyici işlemler dışında kalan kamu gücünün tesis ettiği işlemlere karşı yapılabilecektir.⁷

A. Yasama İşlemleri

6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin 3. fıkrasında, bireysel başvuru kapsamının dışında bırakılan ilk işlem olarak yasama işlemlerine yer verilmiştir.⁸

Yasama işlemi, yasama organınca tesis edilen sonuç doğurucu irade açıklamasıdır. Daha genel bir ifade ile yasama organınca yapılan bir işlem olarak tanımlanabilir.⁹ Yasama işlemi, yasama organından çıkan tüm işlemleri değil, yasama organının yasama görev ve yetkileriyle ilgili olarak tesis ettiği işlemleri ifade etmektedir.¹⁰

Yasama organının kendi iç işleyişine yönelik yönetsel işlemleri ise yasama işlemlerinin kapsamına girmemektedir. Bu işlemler özel hukuk ve idari işlemler olarak karşımıza çıkar. Kural, TBMM Genel Kurulundan çıkan işlemler yasama işlemleri olup, bunun dışında

4 ÇINAR, s.195,

5 Hüseyin EKİNCİ, Musa SAĞLAM, 66 Soruda Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru, Şen Matbaa, 2012, s.13

6 Ece GÖZTEPE, "Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru" Panel, Türkiye Barolar Birliği, 2011, s.36

7 Aydın, s. 18

8 ÖZBEY, s.195

9 ÖZBEY, s.195

10 Kemal GÖZLER, Türk Anayasa Hukuku Dersleri, Ekin Basım Yayın Dağıtım 2011, s.240

TBMM Başkanlığınca tesis edilen işlemler yönetsel işlemlerdir.¹¹

Yasama işlemleri, kanunlar ve parlamento kararları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.¹² Kanunlar, Resmi Gazete’de “*kanun*” başlığı altında, parlamento kararları ise “*TBMM Kararı*” başlığı altında yayımlanmaktadır. Bu iki işlemi birbirinden ayırmak her zaman bir sorun gibi görülse de, Resmi Gazete’deki yayımlanan ismine bakarak ayırmak en kolay formül olarak değerlendirilebilir.¹³

Bir diğer ayırım olarak, kanun, yasama organının düzenleyici, parlamento kararı ise bireysel nitelikte tesis ettiği işlemlerdir. Yasama organı genel olarak norm koyma iradesini kanun, belli bir kişiye yönelik somut kararlarını ise parlamento kararı şeklinde almaktadır. Bu hususa istisna olarak İçtüzük gösterilebilir, zira İçtüzük, norm koyma iradesinin oluşmasıyla meydana gelen düzenleyici işlem niteliğinde olsa da aslında parlamento kararıdır.¹⁴

Özbudun, parlamento kararlarının olumsuz olarak tanımlanabileceğini ifade etmiş ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin kanun dışındaki tüm işlemlerinin parlamento kararı olduğunu belirtmiştir.¹⁵

Parlamento kararları, komisyonlarda görüşüldükten sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca karara bağlanır. Bu kararlardan yayımlanması zorunlu olanlar Meclis Başkanı imzasıyla Resmi Gazete’de yayımlandıktan sonra yürürlüğe girerler. Parlamento kararları Cumhurbaşkanının imzasına sunulmazlar.¹⁶

Anayasanın 148. maddesi uyarınca, yasama işlemlerinden kanunlar, kanun hükmünde kararname ve anayasa değişiklikleri Anayasa Mahkemesinin denetimine açıkken, parlamento kararlarından sadece TBMM İçtüzüğü ile milletvekili dokunulmazlığının kaldırılması ve milletvekilliğinin düşmesine ilişkin kararlar Anayasa Mahkemesinin denetimine tabi kılınmıştır.¹⁷

Anayasa, yasama işlemlerinin denetiminin soyut ve somut norm denetimi ile yapılmasını mümkün kılmaktadır. 6216 sayılı Kanun’un 45. maddesinin 3. fıkrası uyarınca bireysel başvuru kapsamına bireylerin doğrudan bir yasama işlemine karşı Anayasa Mahkemesine başvuru yapma imkânları bulunmamaktadır.

11 ÖZBEY, s.196

12 AYDIN S., “Türk Hukuk Siteminde Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru” Makale, Terazi Ayıl Hukuk Dergisi, Nisan 2013, s. 17

13 GÖZLER, s.242

14 GÖZLER, s. 243

15 Ergun ÖZBUDUN, Türk Anayasa Hukuku, Yetkin, 2005, s.215

16 Yavuz ATAR, Türk Anayasa Hukuku, Mimoza, 2011, s.181

17 ÖZBEY, s.198

Kanun'un, yasama işlemlerine karşı bireysel başvuru yolunu kapatması, anayasallığını şüpheli hale getirmektedir. Zira Anayasa'da kamu gücü tarafından temel hak ihlallerine karşı bireysel başvuru yapma imkânı getirilmiştir ve yasama organı da bir kamu gücü olarak faaliyet göstermektedir.¹⁸

Ancak yasama işleminin kişiye uygulanması neticesinde kişinin temel hak ve özgürlüğüne bir müdahale söz konusu ise uygulama işlemine karşı bireysel başvuru yapılmasına engel bir durum söz konusu değildir.¹⁹ Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü 2012/30 sayılı başvuruya ilişkin verdiği kararda şu değerlendirmeyi yapmıştır.²⁰

“Bir yasama işleminin, temel hak ve özgürlüğün ihlaline neden olması durumunda, bireysel başvuru yoluyla doğrudan yasama işlemine değil ancak yasama işleminin uygulanması mahiyetindeki işlem, eylem ve ihmallere karşı başvuru yapılabilecektir. Bu şekilde bireysel başvuru yolunun kullanılabilmesi için söz konusu işlem, eylem ve ihmallere karşı varsa başvurulabilecek kanun yollarının da daha öncesinde tüketilmiş olması gerekmektedir.”

Burada tartışılması gereken bir husus ise, Bölümlerin, önüne gelen bir bireysel başvuruya konu uyumsuzlukta uygulanan kanun maddesini Anayasa'ya aykırı görmesi durumunda itiraz yoluyla Genel Kurula başvuru yapıp yapamayacağıdır.

Bireysel başvurunun kapsamını düzenleyen 6216 sayılı Kanun'un ilgili maddelerinde bu hususa ilişkin bir açıklama bulunmamaktadır. Anayasa'nın 152. maddesinde ise *“Bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin hükümlerini Anayasa'ya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırsa, Anayasa Mahkemesi'nin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır.”* hükmüne yer verilmiştir.

Görüldüğü üzere, madde metninde, başvuru yapacak olan makamın *“davaya bakmakta olan mahkeme”* olduğu belirtilmiş ve kuralın *“uygulanacak”* olmasını şart koşturmuştur.²¹

Anayasa Mahkemesinde yer alan *“Bölümler”* bireysel başvuruya konu olayda uygulanan kanun maddesini başvurunun çözümü için uygulamamakta (maddenin temel hak ve özgürlüğü ihlal edici nitelikte

18 **Korkut KANADOĞLU**, “Anayasa Şikayeti”, Bireysel Başvuru “Anayasa Şikayeti” Makale, Hukuk Sempozyum Serisi, Editör Musa SAĞLAM, 2011, s.110

19 **Ebru KARAMAN**, Karşılaştırmalı Anayasa Yargında Bireysel Başvuru, Oniki Levha, 2013, s.202

20 http://www.anayasa.gov.tr/index.php?l=manage_karar&ref=show&action=karar&id=10000358, e.t. 28/5/2013

21 **ÖZBEY**, s.202-203

olmamasına rağmen olaya uygulanmasının yanlışlığı nedeniyle ihlalin ortaya çıkması durumu hariç), olayda Anayasa'da sayılan ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde bulunan temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğinin denetimini yapmaktadır.

Bölümler, Anayasaya aykırı görülen maddenin uygulanmasından dolayı temel hak ve özgürlüklere yapılan müdahaleye karşı bireysel başvuru yapıldığında, Anayasa'da yer alan hükümler doğrultusunda kanun maddesinin iptali için Anayasa Mahkemesi Genel Kuruluna başvuru yapmaksızın ihlal kararı verebilecektir, buna bir engel bulunmamaktadır. Bu açıdan bakıldığında, bireysel başvuruda Anayasa'ya aykırılığı görülen kanun maddesinin itiraz yoluyla Bölümler tarafından Genel Kurula taşınmasının mümkün olmadığı gibi buna gerek de duyulmayacağı değerlendirilmektedir.

Diğer bir husus ise Bölümün inceleme yaptığı başvuru dosyasına ilişkin kanun maddesini Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varsa da, bu kanun maddesinin iptali için itiraz yoluyla Genel Kurula taşıyamayacağı, zira Anayasa Mahkemesi üye tam sayısının başkan dahil on yedi olduğu, bölümlerin bir başkan ve dört üye olmak üzere beş üyeden oluştuğu, Genel Kurul'un ise 6216 sayılı Kanun'un 21. maddesi uyarınca bir başkan ve on iki üyeden oluşmasının gerektiği, bu durumda beş üyenin ihlası rey durumu nedeniyle Genel Kurul toplantısına katılamayacağı veya katılmasının sıkıntılı bir durum oluşturacağı ve sonuç itibarıyla Genel Kurul'un toplantı yeter sayısına ulaşamayacağıdır.²²

Ancak Anayasa Mahkemesi geçmişinde bu duruma benzer bir uyuşmazlığı yaşamıştır. Refah Partisinin kapatılması davasının görüşülmesi sırasında Ahmet N. SEZER, Güven DİNÇER, Selçuk TÜZÜN, Samia AKBULUT, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Lütfi F. TUNCEL ve Fulya KANTARCIOĞLU'ndan oluşan Anayasa Mahkemesi, siyasi parti kapatılması davasına bakan mahkeme sıfatıyla 8.1.1998 gününde, bakılmakta olan davada uygulanacak olan 22.4.1983 günlü, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun, 3270 sayılı Yasa ile değişik 103. maddesinin ikinci fıkrasını, Anayasa'nın 69. maddesine aykırı gördüğünden, öncelikle bekletici sorun olarak bu konuda Anayasa'nın 152. maddesi ve 2949 sayılı Yasa'nın 28. maddesi uyarınca bir karar verilmek üzere davanın geri bırakılmasına Haşim KILIÇ'ın karşı oyu ve oyçokluğuyla karar vermiş, 9.1.1998 günlü, E:1998/2, K:1.998/1 sayılı kararı ile de, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 28.3.1986 günlü, 3270 sayılı Yasa ile değiştirilerek Anayasa'nın geçici 15. maddesi kapsamında çıkan 103. maddesinin ikinci fıkrasını iptal etmiştir.²³

22 ÖZBEY, s.203

23 http://www.anayasa.gov.tr/index.php?l=manage_karar&ref=show&action=karar&id=2919&content=refah%20partisi, e.t. 26/5/2013

Burada şunu da ifade etmek gerekir ki, Anayasa'nın 152. maddesindeki “*uygulanacak*” kural sorunu hala tartışmaya muhtaç olup, bireysel başvuru incelemelerinde uygulanacak kural, kanımızca Anayasa hükümleridir ve kanun maddesine yönelik olarak Bölümler itiraz yoluyla Genel Kurula başvuru yapamayacaklardır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Anayasa Mahkemesinin temel hak ihlâlinin kanun veya kanun hükmünde kararname hükmünden kaynaklandığını tespit etmesi durumunda Mahkemenin ne şekilde hareket edeceği, nasıl karar vereceği konusunda düzenleme yapmamıştır. Böyle durumların bireysel başvurularda ortaya çıkacağını tahmin etmek çok zor değildir. Böyle bir durumda, 6216 sayılı Kanun'da bir düzenleme olmamasına karşın, kanunun iptali için Bölüm Genel Kurul'a başvuru yapabileceğini söylemek yasama organının amacına ters görünmektedir.²⁴

Diğer taraftan 6216 sayılı Kanun yürürlüğe girmezden evvel, bireysel başvurunun incelenmesinde temel hak ihlalinin kanundan kaynaklandığını tespit edilmesi durumunda Bölümlerin, kanunun iptali için Genel Kurula başvurma yetkisinin olması gerektiği, aksi takdirde sadece somut ihlali doğuran işleme karşı ihlal kararı verilmekle yetinilip o işlemin dayanağını oluşturan normun yürürlükte kalması halinde ileride aynı iddialarla yeni başvuruların gelmeye devam etme ihtimali olacağı da²⁵ belirtilmiştir.

Yine aynı belirtmede, anayasaya uygun yorum tekniğiyle Mahkeme kanunun muhtemel birkaç yorumundan birisini Anayasaya aykırı bularak kanunun Anayasaya uygun yorumunun ne olduğunu ortaya koymak suretiyle Devlet organlarının, kanunu bu şekilde uygulamasını zorlama yetkisine sahip olabileceği, böylece mahkemenin, kanunu iptal etmeksizin Anayasaya aykırı uygulamaları sonlandırabilme imkânına kavuşmuş olacağı görüşü de ifade edilmiştir.²⁶

Ülkemizde bireysel başvuru hakkı tanınmasının ardından Anayasa Mahkemesine doğrudan kanun maddelerinin iptali talebiyle başvurular yapılmıştır. Anayasa Mahkemesi, kanun maddesinin iptali talebini içeren 2012/30 sayılı başvuru hakkında “*konu bakımından yetkisizlik*” kararı vermiştir.²⁷

24 **Öykü Didem AYDIN**, “Türk Anayasa Yargısında Yeni Bir Mekanizma: Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru” Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı 4, 2011, s.143

25 **Ali Rıza ÇOBAN**, Bireysel Başvuru: Türk Anayasa Mahkemesi İçin Ağır İşyükü Sorunu, AİHM VE TÜRKİYE II, Anayasa Şikâyeti ve AİHM, Uluslararası Sempozyum, Türkiye Adalet Akademisi Yayınları, Ankara, 2010, s. 210

26 **ÇOBAN**, s. 210

27 http://www.anayasa.gov.tr/index.php?l=manage_karar&ref=show&action=karar&id=10000358, e.t. 28/5/2013

11. 30/3/2011 tarih ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un, “*Bireysel başvuru hakkı*” kenar başlıklı 45. maddesinin (3) numaralı fıkrası şöyledir:

İkinci Bölüm'e yapılan başvuruda, başvuru, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un 3. maddesi ile 2839 sayılı Milletvekili Seçim Kanunu'nun 4. maddelerinde, her ilin seçmen sayısına bakılmaksızın bir seçim çevresi kabul edildiğini ve her il için önce bir milletvekili çıkarma hakkının verildiğini, bu durum nedeniyle bazı illerde bir milletvekiline düşen seçmen sayısının diğer bazı illerin yaklaşık dört katı oranında olduğunu, kendisinin büyükşehirde yaşadığı için oyunun ağırlığının en az dörtte bir oranında zayıfladığını, bu yolla seçme hakkına seçim öncesinde müdahale edildiğini, nitekim 11/6/2011 tarihinde yapılan milletvekili genel seçiminde her il için önce bir milletvekili verildikten sonra dağılımın yapıldığını belirterek 298

"Yasama işlemleri ile düzenleyici idari işlemler aleyhine doğrudan bireysel başvuru yapılamayacağı gibi Anayasa Mahkemesi kararları ile Anayasanın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemler de bireysel başvurunun konusu olamaz."

12. 6216 sayılı Kanun'un, "Bireysel başvuru hakkına sahip olanlar" kenar başlıklı 46. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:
"Bireysel başvuru ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmali nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenler tarafından yapılabilir."
13. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü ve 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkraları uyarınca, Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlal edildiğini iddia eden medeni haklara sahip bütün gerçek ve tüzel kişilere Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru ehliyeti tanınmıştır.
14. 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (3) numaralı fıkrasında ise yasama işlemleri ile düzenleyici idari işlemlerin doğrudan bireysel başvuru konusu yapılamayacağı açıkça düzenlenmektedir.
15. Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca çıkarılan kanunlar ve alınan meclis kararları yasama işlemlerini oluşturmaktadır. Kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu tarafından Anayasa'da belirlenen usullere uyulmak suretiyle yapılan, Cumhurbaşkanınca Resmî Gazete'de yayımlanan ve meclis kararları dışında kalan işlemlerdir. Meclis kararı ise Türkiye Büyük Millet Meclisinin, yapısına ve iç işleyişine yönelik veya yürütme ve yargı organlarıyla olan ilişkilerine dair kanun dışında yaptığı işlemlerdir.
16. Bireysel başvuru yolu, bireylerin maruz kaldığı temel hak ihlallerinin tespitini yapan ve tespit edilen ihlalin ortadan kaldırılması için etkin araçları içeren anayasal bir güvencedir. Bu güvence kapsamında, bireylere doğrudan yasama işleminin iptalini isteme yetkisi tanınmamıştır.
17. Bu nedenle Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolu, kamusal bir düzenlemenin soyut biçimde Anayasa'ya aykırılığının ileri sürülmesini sağlayan bir yol olarak kabul edilemez.
18. Bir yasama işleminin, temel hak ve özgürlüğün ihlaline neden olması durumunda, bireysel başvuru yoluyla doğrudan yasama işlemine değil ancak yasama işleminin uygulanması mahiyetindeki işlem, eylem ve ihmallerle karşı başvuru yapılabilecektir. Bu şekilde bireysel başvuru yolunun kullanılabilmesi için söz konusu işlem, eylem ve ihmallerle karşı varsa başvurulabilecek kanun yollarının da daha öncesinde tüketilmiş olması gerekmektedir.
19. Başvuru dilekçesinde, 298 sayılı Kanun'un 3. maddesi ile 2839 sayılı Kanun'un 4. maddesinin Anayasa'ya aykırı olduğu gerekçesiyle iptali gerektiği iddia edilmiştir. Bireysel başvuru kapsamında, bir yasama işleminin doğrudan ve soyut olarak Anayasa'ya aykırı olduğu iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvuru yapılamaz.
20. Açıklanan nedenlerle, doğrudan ve soyut olarak yasama işlemlerinin iptali talebini içerdiği anlaşılan başvurunun "konu bakımından yetkisizlik" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Başvurunun, "konu bakımından yetkisizlik" nedeniyle **KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA**, yargılama giderlerinin başvuru üzerine bırakılmasına, 5/3/2013 tarihinde **OY BİRLİĞİYLE** karar verildi.

sayılı Kanun'un 3. maddesi ile 2839 sayılı Kanun'un 4. maddesinin Anayasa'nın Başlangıç bölümüne, 2, 5, 10, 12, 14 ve 67. maddelerine aykırı olduğunu ve iptali gerektiğini ileri sürmüştür.

Bölüm yaptığı incelemede, 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin 3. fıkrasında yasama işlemleri ile düzenleyici idari işlemlerin doğrudan bireysel başvuru konusu yapılamayacağını, bireysel başvuru yolunun bireylerin maruz kaldığı temel hak ihlallerinin tespitini yapan ve tespit edilen ihlalin ortadan kaldırılması için etkin araçları içeren anayasal bir güvence olduğunu, bireysel başvuru yoluyla kamusal bir düzenlemenin soyut biçimde Anayasa'ya aykırılığının ileri sürülmesinin mümkün olmadığı belirtmiştir.

Bölüm, bir yasama işleminin, temel hak ve özgürlüğün ihlaline neden olması durumunda, bireysel başvuru yoluyla doğrudan yasama işlemine değil ancak yasama işleminin uygulanması mahiyetindeki işlem, eylem ve ihmellere karşı başvurunun yapılabileceğini, bu şekilde bireysel başvuru yolunun kullanılabilmesi için söz konusu işlem, eylem ve ihmellere karşı varsa başvurulabilecek kanun yollarının da daha öncesinde tüketilmiş olmasının gerektiğini, başvurunun ise doğrudan ve soyut olarak yasama işlemlerinin iptali talebini içerdiğinden "*konu bakımından yetkisizlik*" nedeniyle başvurunun reddinin gerektiğine kararı vermiştir.

Uluslararası hukuka bakıldığında örneğin Almanya, Avusturya, Rusya Federasyonu, Azerbaycan ve Güney Kore gibi ülkelerde bazı şartlar altında yasama işlemlerine karşı bireysel başvuru yapılabilmektedir.²⁸

Alman Anayasa Mahkemesine yapılan bir başvuruda, kanunda yer alan "*Başka insanların yaşamını korumak amacıyla, teröristlerin uçakta rehin aldığı masum insanların yaşamına son verilebileceği*" ibaresinden dolayı başvuru yapılmış, başvuru, söz konusu kanunun yürürlüğe girmesiyle kendilerinin her an doğrudan ve güncel bir müdahaleye maruz kalabileceklerini öne sürmüşlerdir. Alman Anayasa Mahkemesi "*başvurucuların, özel ve mesleki nedenlerle sık sık uçak yolculuğu yaptıklarını inandırıcı bir biçimde açıkladıklarını, bu nedenle dava konusu kanun kuralının, başvuru yapanların kendilerine ve temel haklarına güncel bir müdahale oluşturması hususunda yeterli bir olasılığın bulunduğu ve dava konusu kuralın uygulanması halinde, uçakta bulunan masum insanların da buna kurban gidebileceği, başvuru yapanlardan, dava konusu kuralın kurbanı olmaları aşamayı beklemelerinin istenemeyeceği*" gerekçelerine yer vererek anılan başvuruyu incelemeye almıştır.²⁹

28 ÖZBEY, s.207-209

29 Fazıl SAĞLAM, "Anayasa Şikâyetini Bekleyen Sorunlar", Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru

Avusturya'da ise kanunların Anayasaya aykırılığı sorununun gündeme getirilmesinde farklı yöntemler bulunmaktadır. En yaygın uygulanan yöntem Anayasa Mahkemesinin re'sen başlattığı incelemedir. Anayasa Mahkemesi bir Anayasa şikâyeti üzerine, incelemekte olduğu olaya dayanak olan yasa maddesinin Anayasaya aykırı olabileceği zannına kapılırsa söz konusu kanun maddesinin Anayasaya uygunluğunu re'sen denetleyebilmektedir. Bunun dışında, Anayasa Mahkemesine başvuru yetkisi belirli devlet organlarına ve yasal düzenlemelerden doğrudan etkilenen kişilere tanınmıştır.³⁰

İspanya'da ise ülkemizde olduğu gibi kanuna karşı doğrudan bireysel başvuru (amparo) yapma olanağı kişilere tanınmamıştır.³¹

B. Düzenleyici İdari İşlemler

6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin 3. fıkrası uyarınca, düzenleyici idari işlemlere karşı da doğrudan bireysel başvuru yapılamayacaktır.

İdarenin işlem ve eylemlerinin hukuka uygunluğunu sağlamak için yargısal denetim ve yargı dışı denetim olmak üzere iki tür denetim şekli vardır. Yargı dışı denetim kendi içerisinde üçe ayrılmakta olup, bunlar idari denetim (hiyerarşi, idari vesayet ve kamu denetçiliği), siyasal denetim ve kamuoyu denetimidir.³²

İdarenin işlem ve eylemlerinden dolayı menfaati ihlal edilen kimse tarafından işlemin iptali veya uğranılan zararın tazmini istemiyle açılan davada, işlem ve eylemin yargısal denetimi yapılmaktadır.

Bireysel idari işlemler belli kişilerin üzerinde hukuki sonuç doğuran, değiştiren veya kaldıran işlemlerdir. İşleme muhatap olan kişi işlem tesis edilirken bellidir ve bu kişinin menfaati işlem nedeniyle etkilenmektedir. Atama, nakil, emekliye sevk, para cezası gibi işlemler bireysel idari işlemlere örnek oluştururlar.³³

Düzenleme, kural koyma ile eş değer olup, bir işlemin kural niteliğinde olup olmadığı belirlenirken, anılan işlemin kim veya hangi kurum tarafından yapıldığından ziyade, işlemin içeriği ve doğurduğu hukuki sonuçlar dikkate alınmalıdır. Bu ayrıma göre genel düzenleyici işlemler genel, soyut ve nesnel durumları belirlemektedir.³⁴ Düzenleyici idari işlemler genele veya belli bir topluluğa ilişkin kural koyan, kaldıran ya da değiştiren işlemlerdir.³⁵

(Anayasa Şikâyeti/Anlamı, Kapsamı ve Olası Sorunlar), Türkiye Barolar Birliği 2011, s.29,30
30 Gerhart HOLZINGER, "Avusturya Anayasa Hukukunda Anayasa Şikâyeti ve Bireysel Başvuru" Anayasa Yargısı, 2009, s.68
31 María Emilia Casas BAAMONDE, "Amparo Başvurusu", Anayasa Yargısı, 2009, s.103
32 ÖZBEY, s.210
33 ÖZBEY, s.211
34 İlhan ÖZAY, Gün Işığında Yönetim, Filiz Kitapevi, 2004, s.426
35 AYDIN S., s 17

Bir idari işleme karşı kişi ismen değil de unvanı, sınıfı, görevi nedeniyle muhatap oluyorsa, bu tür işlemler düzenleyici işlem niteliğindedirler.³⁶

Düzenleyici işlemler nitelik olarak uygulanmakla tükenmezler ve uygulanmalarıyla birlikte aynı nitelikte sonuç doğururlar.³⁷ Kapsayıcı nitelik taşır ve genele ilişkindirler. İdare organlarınınca tesis olunan tüzük, yönetmelik, yönerge, genelge, sirküler, tebliğ, genel emir düzenleyici idari işlemlere örnektirler.

Düzenleyici idari işlemlere karşı idari dava açılmak suretiyle hukuk aykırı iseler iptal edilmelerini sağlama imkânı tanınmış iken, diğer koşulların da bir araya gelmesiyle birlikte anılan düzenleyici işleme karşı bireysel başvuru yolunun doğrudan kullanılması kendi içinde bir çelişki olarak ortaya çıkmaktadır.³⁸

Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, menfaati ihlal olan kişi tarafından düzenleyici işlemin iptali istemiyle açılan dava sonucunda düzenleyici işlem iptal edilmese de, belirtilen düzenleyici işlem sonuç itibarıyla kişinin temel hak ve özgürlüğünü ihlal eder nitelikte ise ihlalin giderilmesi için düzenleyici idari işlemin iptali talebini içermeksizin, işlemten dolayı uğranılan hak ihlalinin giderilmesi talebiyle Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapma imkânının da açık olduğu kanaatindeyiz.

Düzenleyici idari işleme karşı bireysel başvurunun yapılamayacağı hal Kanunda belirtilmiştir. Bu hal, işleme karşı doğrudan (soyut) başvuru yapılamayacağıdır.³⁹

Düzenleyici idari işlemler açısından bunların öncelikle bir idari işleme bireylere uygulanması üzerine işleme karşı açılan davada idari yargının işlem hakkında verdiği karardan sonra yine bireysel başvuru yapılabileceği düşünülebilirse de, öyle bazı düzenleyici işlemler olabilir ki, bunlar doğrudan doğruya kişi üzerinde sonuçlarını doğurabilirler. Ama 6216 sayılı Kanun ile bu türden işlemlere karşı doğrudan bireysel başvuru yolu kapatılmıştır.⁴⁰

İdari yargı uygulamasında, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 7. maddesinin 4. fıkrası uyarınca bireysel işlemin yanında dayanağı olan düzenleyici işleme karşı birlikte dava açılabilmektedir. Böyle bir dava sonucunda verilecek kararın ardından bireysel işlem, dayanağı olan düzenleyici idari işlem ile birlikte, temel hak ve hürriyet ihlaline neden olduklarından bahisle bireysel başvurunun konusunu oluşturabilmelidir.⁴¹

36 Kemal GÖZLER, İdare Hukuku Cilt I, Ekin Kitapevi, 2003, s. 560

37 ÖZAY, s. 427

38 ÖZBEY, s.213

39 ÖZBEY, s.214

40 GÖZTEPE, s.36

41 Tacettin ŞİMŞEK, "İdari Yargı Açısından Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Hakkı" Tebliği,

Düzenleyici idari işlemin kişiye uygulanması neticesinde kişinin temel hak ve özgürlüğüne bir müdahale söz konusu ise uygulama işlemine karşı bireysel başvuru yapılmasına engel bir durum bulunmamaktadır.⁴²

İspanya'daki amparo başvurusu, kanun niteliği taşımayan işlemlere karşı yapılabilmektedir. İspanya düzenlemesinde kanunlara karşı bireysel başvuru yapma imkânı tanınmamıştır. Bunun yanında kanunların uygulama işlemleri, uygulanmaması (eylemsizlik/ihmal) veya kamu gücünün eylemleri amparo başvurusu kapsamına girmektedir. Parlamento ve Özerk Bölgeler'deki yasama organlarınca oluşturulan ve kanun niteliği taşımayan kararlara karşı da amparo yolu açıktır.⁴³

Avusturya'da bir düzenleyici işlemin kanunlara aykırı olması nedeniyle doğrudan zarar gördüğünü iddia eden kişiler, düzenleyici işleme karşı Anayasa Mahkemesine başvurabilirler. Bunun için, söz konusu düzenleyici işlemin bir mahkeme kararına veya bir idari işleme gerek duyulmaksızın doğrudan doğruya kişiler üzerinde hukuki sonuç doğurması şarttır.⁴⁴

C. Anayasa'nın Yargı Denetimi Dışında Bıraktığı İşlemler

6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin 3. fıkrasında, bireysel başvuru kapsamı dışındaki son işlem Anayasa'nın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemlerdir.

Hukuk devletinin en önemli ve ayırt edici özelliği, kamu gücünün yaptığı her türlü işlem ve eylemine karşı yargı yoluna başvurulabilmesidir.

Yargı organlarınca, insan hakları öne çıkarılarak verilen kararlar, hak ihlallerini giderecek ve hukuk devleti standardını daha üst noktaya taşıyacaktır.⁴⁵

1982 Anayasa'nın 125. maddesinde, idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolunun açık olduğu ifade edildikten sonra devam eden fıkralarında ve Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde çeşitli sınırlamalar getirmiştir. Bunlar;

- Cumhurbaşkanı'nın tek başına yaptığı işlemler, resen imzaladığı kararlar ve emirler,
- Yüksek Askeri Şura'nın terfi işlemleri ile kadrosuzluk nedeniyle emekliye ayırma hariç her türlü ilişik kesme kararları,
- Spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin tahkim kararları,

"Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru" Panel, Türkiye Barolar Birliği, 2011, s.136

42 KARAMAN, s.202

43 BAAMONDE, a.g.e, s.103

44 HOLZINGER, s.75

45 ÖZBEY, s.215

- Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun meslekten çıkarma cezası hariç aldığı diğer kararlar,

Anılan işlem ve kararlara karşı Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolu kapalıdır.⁴⁶

Anayasa'nın 79. maddesinde, Yüksek Seçim Kurulunun kararları aleyhine başka bir merciye başvurulamayacağı kural altına alınmış bulunmaktadır. Ancak, YSK seçimle ilgili bütün konuları karara bağlamak için yetkilendirilmiş olup, seçme ve seçilme hakkı ile siyasi partilerin varlıklarını sürdürmelerinde hayati bir öneme sahiptir. Bu kurumun kararlarının bireysel başvuru kapsamı dışında bırakılması seçme ve seçilme haklarıyla ilgili kamu gücü işlemlerinin temel hak ve özgürlüklere uygunluk bakımından denetlenememesi sonucunu doğurmuştur.⁴⁷

Anayasa Mahkemesi, Spor Genel Müdürlüğü Tahkim Kurulu kararına karşı yapılan 2012/620 sayılı bireysel başvuru hakkında “*konu bakımından yetkisizlik*” kararı vermiştir.⁴⁸

46 ÖZBEY, s.219

47 Ece GÖZTEPE, “Türkiye’de Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Hakkının (Anayasa Şikayeti) 6216 Sayılı Kanun Kapsamında Değerlendirilmesi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2011, s. 28

48 http://www.anayasa.gov.tr/index.php?l=manage_karar&ref=show&action=karar&id=10000323&content=tahkim, e.t. 20/5/2013

14. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

“Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır.”

15. 30/3/2011 tarih ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un “Bireysel başvuru hakkı” kenar başlıklı 45. maddesinin (3) numaralı fıkrası şöyledir:

“(3) Yasama işlemleri ile düzenleyici idari işlemler aleyhine doğrudan bireysel başvuru yapılamayacağı gibi Anayasa Mahkemesi kararları ile Anayasanın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemler de bireysel başvurunun konusu olamaz.”

16. Anayasa'nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesi şöyledir:

“Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma (Değişik ibare: 3.10.2001-4709/14 md.) ile adil yargılanma hakkına sahiptir.

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz.”

17. Anayasa'nın “Sporun geliştirilmesi ve tahkim” kenar başlıklı 59. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

“Spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı ancak zorunlu tahkim yoluna başvurulabilir. Tahkim kurulu kararları kesin olup bu kararlara karşı hiçbir yargı merciine başvurulamaz.”

18. Anayasa'nın hak arama özgürlüğüne ilişkin 36. maddesiyle güvence altına alınan dava yoluyla hak arama özgürlüğü, bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde, diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden birini oluşturmaktadır. Kişinin uğradığı bir haksızlığa veya zarara karşı kendisini savunabilmesinin ya da maruz kaldığı haksız bir uygulama veya işleme karşı haklılığını ileri sürüp kanıtlayabilmesinin, zararını giderebilmesinin en etkili ve güvenceli yolu, yargı mercileri önünde dava hakkını kullanabilmesidir. Kişilere yargı mercileri önünde dava hakkı tanınması adil yargılamanın ön koşulunu oluşturur. Öte yandan, Anayasa'nın 125. maddesinde belirtilen idarenin her türlü eylem

İkinci Bölüm'e yapılan başvuruda, başvuru, Spor Genel Müdürlüğü Merkez Ceza Kurulunca kendisine verilen "üç ay hak mahrumiyeti" cezasına karşı Spor Genel Müdürlüğü Tahkim Kurulu'na başvuruda bulunduğunu ancak sonuç alamadığını, Tahkim Kurulunun bağımsız ve tarafsız olmadığını, kendisine yöneltilen suçlamanın niteliğinden haberdar olmadığını, göstermiş olduğu tanıklarının beyanlarının dikkate alınmadığını, tahkim kurulu kararına karşı itiraz yolunun bulunmadığını belirterek Anayasa'nın 36. maddesinde tanımlanan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Bölüm yaptığı incelemede, 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin 3. fıkrasında Anayasa'nın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemlerin bireysel başvurunun konusu olamayacağına hükme bağlandığı, yine Anayasa'nın 59. maddesinde spor tahkim kurulu kararlarının kesin olduğu ve hiçbir yargı mercine başvurulamayacağı kuralına yer verildiği gerekçesini dile getirmiş ve sonuç itibarıyla Tahkim Kurulu tarafından verilen disiplin cezasına ilişkin başvurunun "konu bakımından yetkisizlik" nedeniyle reddine karar vermiştir.

Bir diğer örnek kararda; Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümüne yapılan 2013/1581 sayılı başvuruda, başvuru, idari yargıda görülmekte olan bir davada görev alan hâkimler hakkında yaptığı şikâyetin işleme konulmaması ve bu karar aleyhine yaptığı itirazlarının Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından reddedilmesi nedeniyle anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.⁴⁹

ve işlemine karşı yargı yolunun açık olması ilkesine göre, idari işlemlere karşı yargı yolu, Anayasa'da belirtilen kimi ayırık durumlar dışında yasalarla sınırlandırılmaz (Anayasa Mahkemesinin 2/6/2011 tarihli ve E.2008/88, K.2011/85 sayılı kararı).

19. Anayasa koyucu, 17/3/2011 tarihli ve 6214 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'la Anayasa'nın 59. maddesinde değişikliğe giderek spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı ancak zorunlu tahkim yoluna başvurulabileceğini, tahkim kurulu kararlarının kesin olduğunu ve bu kararlara karşı hiçbir yargı merciine başvurulamayacağını hüküm altına almıştır.
20. 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (3) numaralı fıkrasında Anayasa'nın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemlerin bireysel başvurunun konusu olamayacağı hükme bağlanmıştır. Anayasa'nın 59. maddesinde spor tahkim kurulu kararlarının kesin olduğu ve hiçbir yargı merciine başvurulamayacağı hükmüne yer verilmiştir.
21. Başvuru, Tahkim Kurulu tarafından verilen disiplin cezasına ilişkindir. 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca bu konuda bireysel başvuruda bulunulamaz.
22. Açıklanan nedenlerle, Anayasa ile yargı yolu kapatılan Tahkim Kurulu'nun verdiği disiplin cezasına yönelik başvurunun, diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "konu bakımından yetkisizlik" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Başvurunun, "konu bakımından yetkisizlik" nedeniyle **KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA**, yargılama giderlerinin başvuru üzerinde bırakılmasına, 12/2/2013 tarihinde **OY BİRLİĞİYLE** karar verildi.

49 http://www.anayasa.gov.tr/index.php?l=manage_karar&ref=show&action=karar&id=10000467&content=savc%FDlar%20y%FCksek, e.t. 28/5/2013

1. 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince, Anayasa'nın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemler bireysel başvuru konusu olamazlar. Anayasa'nın 159. maddesinin

Birinci Bölüm yaptığı incelemede, olayda başvuru tarafından, idare mahkemesi hâkimleri hakkında yaptığı şikâyetin işleme konulmaması kararı ve bu karara karşı itirazının Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından reddi işlemi aleyhine bireysel başvuruda bulunduğu, Anayasa'nın 159. maddesinin onuncu fıkrası ile Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun meslekten çıkarma cezası dışındaki kararlarının yargı denetimi dışında bırakıldığını, dolayısıyla başvuru konusu işlemin, Anayasa'nın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemlerden olduğu ve bu sebeple başvurunun "*konu bakımından yetkisizlik*" nedeniyle reddedilmesi gerektiği sonucuna varmıştır.

III. BİREYSEL BAŞVURUYA KONU OLAMAYACAK KARARLAR

6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin 3. fıkrasında, bireysel başvuru kapsamı dışında kaldığı belirtilen kararlar Anayasa Mahkemesi kararlarıdır.

Anayasa Mahkemesi kararlarının nelerden ibaret olduğuna bakıldığına;

- İtiraz veya iptal yoluyla gelen başvuruları üzerine aldığı kararlar,
- Bireysel başvurular üzerine aldığı kararlar,
- Siyasi Partilerin kapatılması, Devlet Yardımından yoksun bırakılması, ihtar edilmeleri, dağılma durumlarının tespiti istemleri üzerine aldığı kararlar,
- Siyasi partilerin mali denetimleri üzerine aldığı kararlar,
- Milletvekillerinin yasama dokunulmazlıklarının kaldırılması, milletvekilliklerinin düşürülmesi, milletvekili olmayan bakanların dokunulmazlıklarının kaldırılması kararlarına ilişkin iptal istemleri üzerine aldığı kararlar,
- Anayasa Mahkemesine ve Uyuşmazlık Mahkemesine başkan ve başkan vekili seçmeye ilişkin aldığı kararlar,⁵⁰

onuncu fıkrası ile de HSYK'nın meslekten çıkarma cezası dışındaki kararları yargı denetimi dışında bırakılmıştır.

2. Başvuru konusu olayda başvuru, idare mahkemesi hâkimleri hakkında yaptığı şikâyetin işleme konulmaması kararı ve bu karara karşı itirazının HSYK tarafından reddi işlemi aleyhine bireysel başvuruda bulunmuştur. Anayasa'nın 159. maddesinin onuncu fıkrası gereğince HSYK'nın bu kararı aleyhine yargı mercilerine başvurulması mümkün değildir. Dolayısıyla başvuru konusu işlem, Anayasa'nın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemlerden olduğundan bireysel başvuruya konu olamaz.
3. Açıklanan nedenlerle, Anayasa'nın yargı denetimi dışında bıraktığı bir işleme karşı yapıldığı anlaşıldığından başvurunun, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin "*konu bakımından yetkisizlik*" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Başvurunun, "*konu bakımından yetkisizlik*" nedeniyle **KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA**, yargılama giderlerinin başvuru üzerinde bırakılmasına, 16/4/2013 tarihinde **OY BİRLİĞİYLE** karar verildi.

6216 sayılı Kanun'un 46. maddesinin 3. fıkrası uyarınca, Anayasa Mahkemesinin yukarıda sayılan kararlarına karşı bireysel başvuru yapma olanağı bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesinin yaptığı denetimin türüne bakılmaksızın aldığı tüm kararlar, ister Yüce Divana isterse siyasi partilerin anayasallık veya malî denetimlerine ilişkin olsun, bireysel başvuruya konu yapılması mümkün değildir.⁵¹ Bu kapsamda Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü de hem Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından kabul edildiği için hem de genel düzenleyici işlem niteliğinde olduğu için doğrudan bireysel başvuruya konu edilemeyecektir.⁵²

Anayasa Mahkemesi itiraz veya iptal yoluyla baktığı bir davayı karara bağlarken hem temel hak ve özgürlükler hem de anayasa yargısı yönlerinden inceleyip Anayasaya aykırı görmediği bir durumla ilgili olarak daha sonra bireysel başvuru yapıldığında, Mahkemenin saygınlığı için kararlarında istikrar gözetmesi anlaşılabilir ise de adaletin tesisi daha önemli boyuttur.⁵³

Anayasa Mahkemesi kararlarının bireysel başvuru kapsamında şikâyete tabi olmadığına ilişkin düzenlemeler Almanya ve Azerbaycan'da da yer almaktadır.⁵⁴

6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin 3. fıkrası yalnızca Anayasa Mahkemesi kararlarını açıkça bireysel başvuru yolu dışında tutmuş olup, adli, idari ve askeri yargının tüm kesinleşmiş kararlarına karşı ise bireysel başvuru yolu açıktır.⁵⁵

SONUÇ

Ülkemizde bireysel başvuru sistemine, Anayasa'da değişiklik öngören 5982 sayılı Kanun'un 12 Eylül 2010 tarihli halk oylamasıyla kabul edilmesinin ardından geçilmiş, 23 Eylül 2012 tarihinden itibaren işlerlik kazanmaya başlamıştır.

Yapılan değişiklik ile herkes, Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapma imkânına erişmiştir.

Anayasa değişikliğinin ardından bireysel başvurunun işlerlik

51 EKİNCİ, SAĞLAM, s.14

52 ÇINAR, a.g.e.,s.197

53 ÖZBEY, s.224

54 ÖZBEY, s.226

55 Selin ESEN, "Türkiye'de Anayasa Şikayeti" Tebliği, "Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru" Panel, Türkiye Barolar Birliği, 2011, s. 51

kazanabilmesi için 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun yürürlükten kaldırılarak yerine 6216 sayılı Kanun kabul edilmiştir.

6216 sayılı Kanun'un 45 ila 51. maddelerinde bireysel başvuru düzenlenmiş olup, kapsam olarak Anayasa'da yer almayan Türkiye'nin taraf olduğu protokollerdeki haklar da kapsam dâhiline alınmıştır.

Bunun yanında bazı işlemler ile Anayasa Mahkemesi kararları bireysel başvuru kapsamı dışında bırakılmıştır. 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin 3. fıkrası uyarınca, yasama işlemleri ve düzenleyici işlemlere karşı doğrudan bireysel başvuru yapılamayacağı gibi Anayasa Mahkemesi kararlarına ve Anayasa'nın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemler de bireysel başvurunun konusu olmayacaktır.

Çalışmada da ele aldığı gibi ülkelerin kabul ettiği bireysel başvuru sistemlerinde birbirinden farklı uygulamalar olup, konu bakımından da kapsamda farklılıklara yer verilmiştir.

Türkiye uygulamasında kanunlara ve düzenleyici idari işlemlere doğrudan başvuru yapılamayacağının düzenlenmesi bireysel başvurunun mantığına çok da aykırı bir durum değildir. Yasama veya düzenleyici işlemlerden dolayı temel hak veya özgürlüğüne müdahale olunan kişi, anılan düzenlemelerin uygulama işlemine karşı bireysel başvuru yapabilecektir.

Anayasa Mahkemesi kararlarına karşı da bireysel başvuru yolu açık değildir. Bireysel başvurular hakkında Anayasa Mahkemesinin bünyesinde kurulan bölümler ve komisyonlar karar vermeye yetkilidirler. Bölümler ve komisyonlar ise Anayasa Mahkemesi üyelerinden oluşmakta olup, Mahkemenin verdiği diğer kararlara karşı bireysel başvuru yolunun açık olması durumunda bir kısır döngünün karşımıza çıkmış olacağı muhakkaktı.

Bunların ötesinde ise Anayasa'nın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemlere karşı bireysel başvuru yolunun kapalı olması, anılan işlemlere karşı zaten dava açamayanların bir de bireysel başvuru yolunu kapatmıştır. Bu kişiler için belki de bir çıkış yolu, tek hak arama merci niteliğine bürünebilecek olan Anayasa Mahkemesi yapılan kanuni düzenleme ile çok önemli bir görevi ifa edecekken oyun dışı kalmıştır.

Bu sınırlamalara rağmen ülkemiz açısından bir hukuk miladı olarak kabul edilmesi gereken bireysel başvuruda Anayasa Mahkemesinin üstleneceği görev ve vereceği içtihat niteliğindeki kararlar ile öncelikle yerel mahkemelerin ve sonrasında yasama ve yürütme organının insan hakları konusunda farkındalığını artıracığı, böylece Türkiye'nin insan

hakları alanında yakaladığı kötü şöhretten kurtulma yolunda büyük bir mesafe kat edeceği kanaatindeyiz.

***

KAYNAKÇA

Ali Rıza ÇOBAN, Bireysel Başvuru: Türk Anayasa Mahkemesi İçin Ağır İşyükü Sorunu, AIHM VE TÜRKİYE II, Anayasa Şikâyeti ve AIHM, Uluslararası Sempozyum, Türkiye Adalet Akademisi Yayınları, Ankara, 2010

Ece GÖZTEPE, “Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru” Panel, Türkiye Barolar Birliği, 2011

Ece GÖZTEPE, “Türkiye’de Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Hakkının (Anayasa Şikâyeti) 6216 Sayılı Kanun Kapsamında Değerlendirilmesi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2011

Ergun ÖZBUDUN, Türk Anayasa Hukuku, Yetkin, 2005

Fazıl SAĞLAM, “Anayasa Şikâyetini Bekleyen Sorunlar”, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru (Anayasa Şikâyeti/Anlamı, Kapsamı ve Olası Sorunlar), Türkiye Barolar Birliği 2011, s.29,30

Gerhart HOLZINGER, “Avusturya Anayasa Hukukunda Anayasa Şikâyeti ve Bireysel Başvuru” Anayasa Yargısı, 2009

Hüseyin EKİNCİ, Musa SAĞLAM, 66 Soruda Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru, Şen Matbaa, 2012

İbrahim ÇINAR “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Yargı Yetkisi ve Mağdurluk Statüsü”, Bireysel Başvuru İnceleme Usulü ve Kabul Edilebilirlik Kriterleri, Editör Musa SAĞLAM, Şen Matbaa, 2013

İl Han ÖZAY, Gün Işığında Yönetim, Filiz Kitapevi, 2004

Kemal GÖZLER, Türk Anayasa Hukuku Dersleri, Ekin Basım Yayın Dağıtım 2011

Kemal GÖZLER, İdare Hukuku Cilt I, Ekin Kitapevi, 2003,

Korkut KANADOĞLU, “Anayasa Şikâyeti”, Bireysel Başvuru “Anayasa Şikâyeti”, HUKAB Sempozyum Serisi, Editör: Musa SAĞLAM

María Emilia Casas BAAMONDE, “Amparo Başvurusu”, Anayasa Yargısı, 2009

Öykü Didem AYDIN, “Türk Anayasa Yargısında Yeni Bir Mekanizma: Anayasa Mahkemesi’ne Bireysel Başvuru” Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı 4, 2011

Özcan ÖZBEY, Türk Hukukunda Anayasa Mahkemesine Birey Başvuru Hakkı, Adalet Yayınevi, 2013

Peter PACZOLAY, “Anayasa Şikayeti: Bir Karma Çözüm mü?”, Anayasa Yargısı, 2009

Selin ESEN, “Türkiye’de Anayasa Şikayeti” Tebliği, “Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru” Panel, Türkiye Barolar Birliği, 2011,

Serap AYDIN, “Türk Hukuk Sisteminde Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru” Makale, Terazi Aylık Hukuk Dergisi, Nisan 2013

Tacettin ŞİMŞEK, “İdari Yargı Açısından Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Hakkı” Tebliği, “Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru” Panel, Türkiye Barolar Birliği, 2011

Yavuz ATAR, Türk Anayasa Hukuku, Mimoza, 2011

<http://www.anayasa.gov.tr>